

Vad är det vi gör?

Torbjörn Flygt intervjuas av Stephen Farran-Lee.

Redan innan du började skriva *Underdog*, alltså för sex år sedan, kom du på idén till *Verkan*. Vad var det som satte igång den?

I det sena nittio-talet så fanns det ju ett slags efterdyningar av ny demokrati, brunskjortorna började marschera på gatorna igen och fick mer utrymme i media. Det gjorde att jag började fundera på vad som skulle hända om vi vanliga medborgare bestämde oss för att vi vill inte ha detta i vårt samhälle. Med legala metoder kan man inte komma åt det, eftersom det hör till en demokrati att få uttrycka sina åsikter även om de är vidriga. Vad skulle då hända om man slöt sig samman för att försöka eliminera det hotet med egna händer?

Och i tidningen kunde man bland annat läsa om en man som renoverat sin villa och fått inbrott varje natt. Han la sig med en studsare på andra våningen och sköt tjuven när han kom. Samtidigt blev det allt vanligare med mc-gäng som började skrämma vittnen till tystnad och även ge sig på poliser. De tog sig friheten att bestämma hur lagen skulle se ut eller vilka lagar de skulle följa. Det vill säga inga alls.

Det var en larmklocka för mig, jag förstod att detta inte var enskilda händelser utan att det fanns ett mönster – att staten inte klarar av att skydda medborgarna på det sätt de vill bli skyddade på grund av minskade resurser i rättsväsendet. Och att det kommer att ge återverkningar på långre sikt.

Det som jag uppfattar som själva kärnan i boken är att det är begripligt att människor beväpnar sig för att skydda sina liv och sin egendom, men att det samtidigt är ett stort misslyckande, en tragedi. Vem bär ansvaret, som du ser det?

Det är naturligtvis väldigt svårt att peka ut ett enskilt ansvar. En del av det beror naturligtvis på den ökande individualiseringen i samhället, inställningen att man både har rätt att satsa på sig själv och skydda sig själv och den lilla förmögenhet man har lyckats skrapa ihop.

Nedmonteringen av välfärdssamhället, och det faktum att de rika blir rikare och de fattiga fattigare är något som skrivits om till leda, det behöver jag inte påpeka, det är redan sagt. Utan jag ville visa vad som är en av konsekvenserna av denna nedmontering, titta i detalj på det.

Det är ju en grundläggande känsla i allt jag skriver att ”vad är det vi gör med vårt land egentligen”? Vad är det vi gör mot oss själva och varandra?

Huvudpersonen i romanen, åklagaren Claes Backe, är en man som funderar mycket på rätt och fel, samhällets plikt mot individen, han är otålig, plågad, jobbig, han är irriterad, han är inte i ett bra skede av sitt liv.

Jämfört med Underdogs Johan Kraft, som har många drag gemensamma med dig, så är detta en man som är ganska olik dig. Hur gick du in i honom?

Han befinner sig i en livssituation där han måste ompröva det mesta. Han har flyttat från lägenhet till villa, han har kommit

upp i medelåldern, det har blivit uppenbart för honom att tonårsbarnen snart kommer att flytta hemifrån och att han håller på att förlora kontakten med dem. Rent yrkesmässigt kan han inte följa med sin tid heller. Han får inte fotfäste och fast mark under fötterna nånstans. Han befinner sig på ett gungfly.

Vad gäller den yrkesmässiga sidan av hans person så hade jag god hjälp av de åklagare som jag talade med under arbetets gång, där jag kunde föreslå en del hypotetiska händelser och fråga hur de skulle tackla dessa i jobbet, hur de arbetar och resonerar. Resten hör väl mest till författarjobbet, som ju går ut på att försöka skapa levande människor.

Du är nog med research. Med Underdog kunde du sitta mycket på bibliotek och läsa in dig på den tid du skulle beskriva från nutidens horisont, nämligen sjuttio- och början av åttiotalet. Här var du tvungen att aktivt söka upp personer för att lära dig mer om svenskt rättsväsende.

Ja, och det slog mig hur lite jag själv visste om hur det fungerade, hur lite vi alla vet. Svensk juridik är som ett svart hål för de flesta svenskar. Men jag tycker nog att man bör kunna en del om sitt samhälles rättsapparat av många skäl.

Visst har jag fått arbeta på ett annat sätt. Jag har fört många samtal, lärt känna många poliser, åklagare, rättssociologer. Och det ligger egentligen inte för mig att vara ute och intervjua, men det var ju tvunget. Och flera av dem har jag blivit vän med under arbetets gång, under alla de häktningsförhandlingar och rättegångar jag suttit av för att nöta in gången, systemet, rutinen, vardagen och ledan.

Vad är ditt starkaste intryck från det arbetet?

Att det trots all dramatik är så vardagligt. Det kan ju vara för de inblandade både traumatiska och dramatiska ting som tas upp i rättsalen – misshandel och knivslagsmål exempelvis – men när allt via lagtexterna ska formuleras om till straffsatser, till ”skyldig eller inte skyldig” så fråntas berättelserna sin dramatik. Det blir på ett paradoxalt sätt fängslande just i sin frånvaro av dramaturgi: för att det handlar om liv. Jag kommer att gå tillbaka till rättsalen igen även nu när boken är klar, helt enkelt för att det är en del av samhället som man inte får beskrivet för sig någon annanstans.

Det är kanske lätt att tro att detta är ytterligare en spänningsroman av en författare som vill pröva hur det är att skriva en kriminalhistoria. Men det är ingen deckare du har skrivit.

Nej, den spänning som finns i romanen får man så att säga på köpet. Jag tycker att deckare ofta får beröm för att de är samhällskritiska, när de snarare är samhällspeglande, vilket är något helt annat. Det man möter i deckarna är egentligen mest en bekräftelse av det man kan läsa i kvällstidningarna, men ytterst sällan finns där någon analys eller fördjupande bild av kriminaliteten eller det samhälle som är dess förutsättning. Det alternativet har jag velat ställa upp. *Verkan* är egentligen allt det en deckare inte är. Jag vill att folk ska prata om bokens innehåll, min största och kanske naiva förhoppning är att boken ska få läsare som kan sitta och tala med varandra över kaffet över rätt och fel, om hur de själva skulle ha handlat om de varit Claes

Backe, att de funderar och resonerar över sin egen privata sfär och de moralfrågor romanen tar upp.

Jag vill ta läsaren i kragen och säga ”nu måste du lyssna på mig, lyssna till den sista sidan”. Och så måste jag själv förstås skriva så underhållande, spännande och intresseväckande att läsarens intresse hålls vid liv. Även om detta på många sätt är en idéroman, så ska läsaren inte behöva få det skrivet på näsan.

Det finns teman som knyter ihop dina senaste två romaner, man kan se *Verkan* som en fortsättning på den diskussion om den gigantiska samhällsomvandling som pågått från sjuttioalet och framåt som fanns i *Underdog*. Men ställer man *Verkan* bredvid *Underdog* är böckerna sinsemellan väldigt olika.

Rent allmänt så var ju också *Underdog* en kontrast mot vad jag skrivit tidigare, där jag inför arbetet funderade på vad jag själv ansåg att jag kunde och inte kunde åstadkomma i text. Därför ville jag pröva något nytt, att låta detaljer som reklamslogans och tidsmarkörer vara en viktig del av texten, att låta texten flöda och ge efter för mina infall. Likadant var det med *Verkan*. Jag visste vad jag kunde och hade gjort, alltså ville jag pröva det jag inte kunde eller inte hade gjort.

Jag måste utsätta mig för svårigheter när jag börjar skriva, jag måste precis som Claes Backe befinna mig på ett gungfly. Jag vill inte skriva på säker mark. Jag måste lära mig något nytt under arbetets gång. Jag kan kanske som den brittiske dramatikern och filmmanusförfattaren Harold Pinter beskriva min verksförteckning som ”olika sorters misslyckanden”.

Egentligen är det kanske en bra ambition: att gå in i något

nytt varje gång, konstatera att det inte gick och börja i ett annat hörn nästa gång. För mig är det ett sätt att hålla ledan stängen. Det är inte ett val man aktivt kan göra. Men jag tycker att jag lär mig något nytt varje gång, och så småningom, om jag är tillräckligt noga och skaffat mig tillräckligt mycket erfarenheter så kanske jag kan skriva något som är riktigt bra, till och med av bestående värde.

*Stephen Farran-Lee,
förläggare på Norstedts*

(Utdrag ur Norstedts Kapitel nr 3/2004)